

(Primele trei părți le puteți citi [aici](#) , [aici](#) și [aici](#))

Din Jurnalul unui scriitor (noiembrie, 1876)

Traducere de Leonida Teodorescu (*)

CAPITOLUL AL DOILEA (continuare)

III. Înțeleg prea bine.

Și a fost numai cu câteva zile în urmă, cinci zile, numai cinci zile, marțea trecută! Da, da, mai trebuia încă un pic de timp, să mai fi așteptat, numai puțin și aș fi distrămat întunericul. Dar nu se liniștise ea oare? Chiar a doua zi m-a ascultat cu un zâmbet, în ciuda derutei. Principalul e că în tot acest timp, în toate aceste cinci zile era în ea o derută sau o rușine. Se mai și temea, se temea mult. Nu zic nu, n-o să m-apuc să neg ca un nebun: teama exista, dar cum era să nu se teamă? Că noi de atâta vreme am devenit străini unul pentru celălalt, așa de mult ne-am dezobișnuit unul de altul și deodată, toate astea... Dar eu nu mă uitam la teama ei, strălucea ceva nou!... E adevărat, e absolut adevărat, că am făcut o greșală. Și poate că au fost chiar multe greșeli. Și chiar de cum ne-am trezit a doua zi, încă de dimineață (era miercuri) am făcut imediat o greșală: mi-am făcut-o brusc prietenă. M-am grăbit, prea tare, prea tare, dar aveam nevoie de spovedanie, mi-era necesară, ba chiar mai mult decât o spovedanie! Nu i-am ascuns nici ceea ce mi-am ascuns mie toată viața. I-am spus direct că toată iarna n-am făcut nimic altceva decât să fiu convins de dragostea ei. I-am explicat că această casă de credit n-a fost decât o decădere a voinței și a inteligenței mele, o idee personală a autobiciuirii și a autoelogierii. I-am explicat că atunci la bufet mi s-a făcut întradevăr frică, din cauza caracterului meu, din cauza suspiciunii mele: m-a uluit locul, bufetul m-a uluit; m-a uluit și asta: cum o să ies

așa deodată și n-o să iasă totul prostește? Nu de duel mi-a fost teamă, mi-a fost teamă c-o să iasă prostește... Și pe urmă n-am vrut să recunosc și am chinuit pe toată lumea și pe ea tot de asta am chinuit-o și de asta m-am și însurat mai târziu cu ea, ca s-o chinuiesc pentru asta. În general, am vorbit în mare parte ca-ntr-un delir. Ea singură mă lua de mâini și mă ruga să încetez: „Dumneata exagerezi totul... Dumneata te chinuiești” și din nou începeau lacrimile, se ajungea din nou aproape la criză! Ea mă tot ruga să nu mai vorbesc nimic despre asta și să nu-mi mai amintesc.

Nu mă uitam la rugămințile ei, sau mă uitam prea puțin: era primăvara, era Boulogne! Am încuiat casa, mi-am transmis afacerile lui Dobronravov. I-am promis deodată să împărțim totul săracilor, în afară de cele trei mii pe care le-am primit de la mătușă și cu care vom pleca la Boulogne și pe urmă o să ne întoarcem și o să începem o viață nouă, de muncă. Așa a și rămas hotărât, pentru că ea n-a spus nimic... A zâmbit numai. Și cred că a zâmbit mai mult din delicatețe, ca să nu mă amărască. Vedeam doar că sunt o povară pentru ea, să nu credeți că eram atât de prost și de egoist ca să nu văd asta. Vedeam totul, până la cel din urmă detaliu, vedeam totul și știam mai bine decât toți: toată disperarea mea era la vedere!

Îi tot povesteam despre mine și despre ea. Și despre Lukeria. I-am spus că am plâns... O, mai schimbam și eu discuția și chiar căutam să nu-i amintesc unele lucruri. Și ea chiar s-a și însuflețit, o dată sau de două ori, că țin minte, țin minte! De ce-mi spuneți că priveam și nu vedeam nimic? Și dacă nu s-ar fi întâmplat asta, totul ar fi renăscut. Că-mi povestea ea acum două zile, când a venit vorba de lectură, ce a citit în iarna asta, că-mi povestea și râdea, când și-a amintit scena aceea a lui Gil Blas cu arhiepiscopul de Grenada „...Și cu ce râs drag de copil, ca atunci când eram logodiți. (O clipă! O clipă!); cât am fost de bucuros! M-a uimit însă, îngrozitor treaba cu arhiepiscopul, a găsit va să zică atâta liniște sufletească și fericire ca să râdă citind o capodoperă, iarna când ședea aici. Înseamnă că a început să se liniștească de tot, că a început să creadă din plin că am s-o las așa. „Mă gândeam că dumneata ai să mă lași așa” și asta a spus atunci, marțea! O, judecată de o fetiță de zece ani. Și chiar credea, credea, că totul va rămâne așa: ea la masa ei, eu la a mea și așa o să stăm amândoi până la șaiszeci de ani. Și deodată mă apropii ca un soț și soțul are nevoie de dragoste! O, neînțelegere, o, orbire!

Și am mai făcut o greșală, că mă uitam la ea cu încântare, trebuia să mă abțin, pentru că încântarea o speria. Dar m-am și abținut, nu i-am mai sărutat picioarele. Nu m-am arătat niciodată ca... Ei, ca un soț – o, nici nu mi-a trecut asta prin cap, nu făceam decât să mă rog! Dar nu puteam să tac de tot, nu puteam să nu vorbesc de loc! I-am spus deodată că mă delectez discutând cu ea și că o socotesc incomparabil, incomparabil mai cultivată și mai

evoluată ca mine. Ea s-a roșit toată și mi-a spus încurcată că exagerez. Și atunci, din prostie, fără să mă pot abține, i-am povestit cât am fost de încântat atunci, când am stat după ușă și am ascultat duelul ei, un duel al inocenței cu javra aia și cât m-a delectat cu inteligența ei, cu spiritul ei strălucitor și asta la un loc cu o asemenea naivitate copilărească. Ea parcă a tresărit toată, a început să gângurească din nou că exagerez, dar deodată fața i s-a întunecat, și-a acoperit-o cu mâinile și a izbucnit în plâns... Aici n-am mai putut să mă abțin: am căzut din nou în fața ei, am început din nou să-i sărut picioarele și din nou s-a terminat totul cu o criză la fel ca marțea. Asta fusese aseară, iar a doua zi dimineață...

A doua zi dimineața?! Dementule, dimineața asta a fost astăzi chiar acum, abia acum!

Ascultații și căutați să înțelegeți: atunci când ne-am în-tâlnit dimineața la samovar (după criza aia de ieri), ea chiar m-a uimit cu liniștea ei, va să zică asta era! Iar eu toată noaptea am tremurat de frică pentru cele de aseară. Deodată însă, se apropie de mine, se oprește singură în fața mea și, împreunându-și mâinile (chiar acum, chiar acum!) începe să-mi spună că e o criminală, că știe asta, că crima ei a chinuit-o toată iarna, o mai chinuie și acum... Că ea apreciază foarte mult generozitatea mea... „o să-ți fiu o soție credincioasă, o să te respect...” Atunci am sărit în picioare și am îmbrățișat-o ca un dement! Am sărutat-o, îi sărutam fața și buzele, ca un soț după o despărțire atât de lungă. Și de ce m-am dus de acasă numai pentru două ore. Pașapoartele noastre pentru străinătate. O, Dumnezeuule! Să mă fi întors numai cu cinci minute, numai cu cinci minute mai devreme. Și mulțimea asta de oameni lângă poarta noastră și privirile astea îndreptate spre mine. O, Dumnezeuule!

Lukeria spune (o, acum n-o să-i dau drumul Lukeriei pentru nimic în lume, ea știe totul. A fost toată iarna aici, o să-mi povestească totul), spune că după ce am ieșit din casă și numai cu vreo douăzeci de minute înainte de a mă întoarce, a intrat deodată în camera noastră, la doamnă, s-o întrebe ceva, nu mai ține minte ce și că a văzut-o că și-a scos icoana (aceeași icoană a Maicii Domnului), că icoana stătea pe masă în fața ei, iar doamna parcă se rugase până atunci

la icoană. „Ce s-a întâmplat, doamnă? „Nimic, Lukeria, du-te. Stai puțin Lukeria”, s-a apropiat de ea și a sărutat-o. „Sunteți fericită, zic eu, doamnă?” „Da, Lukeria”. „Domnul ar fi trebuit să vină mai demult la dumneavoastră, doamnă și să-și ceară iertare... Slavă Domnului că v-ați împăcat”... „E bine, zice, Lukeria, du-te, Lukeria” și a zâmbit așa, ciudat. Atât de ciudat că Lukeria s-a întors brusc după zece minute ca să se uite la ea: „Stătea lângă perete, chiar lângă fereastră, și-a pus mâna pe perete, iar capul și l-a lipit de mână, sta așa și se gândea. Și se gândea atât de adânc, că nici n-a auzit cum stau și mă uit la ea din camera cealaltă. O văd parcă zâmbește, stă, se gândește și zâmbește. M-am uitat la ea, m-am întors încet, am ieșit să mă gândesc și eu și. Aud deodată că s-a deschis fereastra. M-am dus imediat să-i spun că „e răcoare, doamnă, să nu răciți” și deodată văd că s-a urcat pe fereastră și că stă dreaptă în fereastra deschisă, cu spatele la mine și că ține în mână icoana. Inima mi s-a oprit în loc, îi strig: „Doamnă, doamnă, doamnă!” Ea m-a auzit, a vrut parcă să se întoarcă spre mine, dar nu s-a întors, a făcut un pas, și-a lipit icoana de piept și s-a aruncat pe fereastră!”

Țin minte numai că atunci când am intrat pe poartă ea încă mai era caldă. Principalul e că toată lumea se uita la mine. Mai întâi au țipat, pe urmă au tăcut deodată și au început să se retragă din fața mea și... ea zăcea cu icoana. Țin minte, ca prin beznă, că m-am apropiat în tăcere și am privit-o multă vreme. Și toți m-au înconjurat și-mi spun ceva, era și Lukeria, dar eu n-am văzut-o. Îmi spune că a vorbit cu mine. Îl țin minte numai pe individul ăla: tot îmi striga că „i-a ieșit numai un pic de sânge pe gură, numai un pic, numai un pic!” și-mi arăta sângele, care era tot al ei, pe o piatră. Mi se pare că am atins sângele cu degetul, mi-am murdărit degetul, mă uitam la deget (și asta țin minte), iar el tot îmi zbiera: „Numai un pic, numai un pic!”

— Ce pic? Am început eu; cică, să urlu din răputeri, mi-am ridicat mâinile și m-am aruncat asupra lui...

O, ce sălbăticie, ce sălbăticie! De neînțeles! Incredibil! Imposibil.

IV. Am întârziat numai cinci minute.

Și nu-i așa? E de crezut? Se poate oare spune că e posibil? De ce, pentru ce a murit femeia aceasta?

O, vă rog să mă credeți, înțeleg; dar pentru ce a murit e totuși o problemă. S-a speriat de dragostea mea, s-a întrebat serios dacă s-o accepte sau nu și n-a putut să-și suporte întrebarea și a preferat să moară. Știu, știu, n-am de ce să-mi bat capu-l, a făcut prea multe promisiuni, s-a speriat că nu va putea să le țină, e clar. Sunt aici, unele împrejurări absolut îngrozitoare.

Că pentru ce a murit? Întrebarea asta totuși rămâne. Întrebarea asta îmi ciocănește, îmi ciocănește în creier. Aș fi lăsat-o numai așa, dacă ar fi vrut să rămână așa. Dar ea n-a crezut-o, asta e! Nu și nu, mint, nu e de loc asta. Pur și simplu pentru că trebuia să fie cinstită cu mine, dacă să mă iubească, să mă iubească de tot și nu așa cum l-ar fi iubit pe negustor. Și pentru că a fost prea integră, prea curată ca să fie de acord cu dragostea de care avea nevoie negustorul, n-a vrut să mă înșele. N-a vrut să mă înșele cu o jumătate de dragoste în chip de dragoste sau cu un sfert de dragoste. Prea multă cinste, asta e! Am vrut să-i inoculez atunci mai multă larghețe în inimă, mai țineți minte? Ciudată idee.

Sunt teribil de curios să știu dacă mă respecta sau nu. Nu știu, mă disprețuia sau nu? Nu cred că m-a disprețuit. E teribil de ciudat: de ce nu mi-a trecut niciodată prin cap tot timpul iernii, că mă disprețuiește? Eram absolut convins de contrariu, până în clipa când m-a privit atunci cu o uimire severă. Chiar că severă. Atunci am înțeles brusc că mă disprețuiește. Am înțeles irevocabil pentru totdeauna. Ah, mai bine să mă disprețuiască, să mă disprețuiască fie și toată viața, dar să trăiască, să trăiască! Mai acum câteva clipe umbla, vorbea. Nu înțeleg de loc cum de s-a aruncat pe fereastră! Și cum aș fi putut să bănuiesc asta chiar și cu cinci minute mai înainte? Am chemat-o pe Lukeria. Acum n-am s-o las pe Lukeria să plece pentru nimic în lume, pentru nimic în lume! O, am fi putut să ne înțelegem. Ne-am dezobișnuit doar teribil de mult unul de altul în timpul iernii, dar n-am fi putut oare să ne obișnuim din nou? De ce, de ce nu ne-am fi putut apropia, n-am fi putut începe o viață nouă? Sunt generos și ea e generoasă, iată și punctul de contact! Încă vreo câteva cuvinte, două zile – nu mai mult și ea ar fi înțeles totul, ar fi înțeles totul.

Și mai ales e păcat că totul n-a fost decât o întâmplare – o întâmplare simplă, barbară, stupidă. Asta e păcat! Cinci minute, am întârziat, numai și numai cinci minute! Dacă aș fi venit cu cinci minute mai devreme clipa ar fi ocolit-o ca un nor și nu i-ar mai fi venit niciodată în cap. Și s-ar fi terminat și ea ar fi înțeles totul. Și acum din nou camere pustii, sunt din nou singur. Uite, pendula bate, ei nu-i pasă, ei nu-i pare rău de nimic. Nu-i nimeni, asta e nenorocirea! Tot umblu și umblu într-una. Știu, știu, nu-mi mai suflați: vă vine să râdeți că mă vait de întâmplare și de cele cinci minute? Dar nu e clar asta? Gândiți-vă măcar la un lucru: ea n-a lăsat nici măcar un bilet: că uite, „nu e nimeni vinovat de moartea mea”, cum lasă toți. Cum putea oare să nu se gândească măcar că și Lukeria o să fie hărțuită: „ai rămas singură cu ea, tu ai și împins-o”... În orice caz ar fi închis-o fără vină, dacă patru oameni n-ar fi văzut de la ferestrele casei și din curte cum stătea cu icoana în brațe și cum s-a aruncat singură. Dar și asta e o întâmplare că oamenii erau acolo și au văzut-o. Nu, totul n-a fost decât o clipă, o clipă de inconștientă. A fost ceva subit și fantezist! Și ce dacă s-a rugat în fața icoanei? Asta nu înseamnă că s-a rugat înainte de moarte. Totul a ținut numai o clipă, poate numai vreo zece minute, toată hotărârea ei – chiar atunci când a stat lângă perete, cu capul lipit de mână să se gândească. I-a intrat o idee în cap, a început să se învârtă acolo și ea n-a mai putut să-i reziste.

Orice ați spune, aici e o vădită neînțelegere. Cu mine se putea trăi. Și dacă e vorba de anemie?

Pur și simplu de anemie, din cauza epuizării energiei vitale? A obosit ea în timpul iernii, asta e... Am întârziat!

Cât e ea de subțirică în coșciug, cum i s-a mai ascuțit năsul. Genele îi stau ca niște săgeți și cum a căzut, n-a strivit nimic, n-a frânt nimic! Numai „picul acela de sânge”...Adică o linguriță de desert. O comoție internă. Dacă s-ar putea să n-o îngrop. O, știu prea bine că trebuie s-o ducă, nu sunt nebun și nici nu delirez.

Dimpotrivă, n-am avut niciodată o minte atât de clară, dar cum se poate să nu fie iar nimeni acasă, iar cele două camere și iar eu singur cu gajurile. Delir, delir, uite unde e delirul! I-am scos sufletul, asta e!

La ce-mi trebuie acum legile voastre! La ce-mi trebuie acum obiceiurile voastre, moravurile voastre, viața voastră, statul vostru, credința voastră? Las-l să mă aducă la tribunalul vostru, la judecata voastră publică... O să spun că nu recunosc nimic. Judecătorul o să strige: „Tăcere, ofițer!” și eu o să-i strig: „Ce putere mai ai tu acum să te ascult? De ce stupiditatea asta sumbră a distrus tot ce poate fi mai scump? La ce-mi trebuie acum legile voastre? Mă dezic de voi. O, totul mi-e egal!”

E oarbă, e oarbă! E moartă, nu aude! Nu știi cu ce paradis te-aș fi răsplătit. Paradisul era în sufletul meu și l-aș fi sădit în jurul itău! Ei bine, nu m-ai iubit, fie și ce-i cu asta? Totul ar fi fost așa, totul ar fi rămas așa. Mi-ai fi spus numai mie, ca unui prieten și ne-am fi bucurat și am fi râs cu bucurie, privindu-ne în ochi. Așa am fi și trăit. Și chiar dacă te-ai fi îndrăgostit de un altul, fie și asta, fie și asta. Ai fi mers cu el și ai fi râs, iar eu v-aș fi privit de pe partea cealaltă a străzii. O, fie orice, numai să deschidă măcar o dată ochii. Pentru o clipă, numai pentru una singură! Să se uite la mine, cum s-a uitat dimineața, când stătea în fața mea și-mi jura că o să-mi fie o soție credincioasă! O, dintr-o singură privire înțelege totul!

Stupiditate! O, natură! Oamenii sunt singuri pe pământ, asta e nenorocirea! „E vreun om viu prin câmpie? ” strigă eroul legendei rusești. Strig și eu, care nu-s un erou și nu-mi răspunde nimeni. Se spune că soarele animă universul. O să răsară soarele și – uitați-vă la el, nu e mort? Totul e mort și peste tot sunt morți. Nu sunt decât oamenii, iar în jurul lor e tăcere, asta e pământul! „Oameni, iubiți-vă!”, cine a spus asta, al cui e preceptul ăsta? Pendula bate în nesimțire, ca o scârbă. Pantofiorii ei sunt lângă pat de parcă ar aștepta-o... Ei, nu, serios, după ce au s-o ducă mâine, ce-o să fie cu mine?

(*) traducere de Leonida Teodorescu apărută sub titlul “Smerita” în Opere vol. 11, ed. Univers, 1974. Având în vedere conținutul am preferat totuși pentru titlu varianta adoptată de Adriana Nicoară, Marina Vraciu, Leonte Ivanov și Emil Iordache, în versiunea integrală a Jurnalului apărută la ed. Polirom ([1998] 2006), operând în text cele câteva modificări necesare pentru concordanță.